

Należy podkreślić, że o Grzegorzu Wielkim napisano już kilka tysięcy publikacji. Większość z nich dotyczy działalności Grzegorza I na polu teologii i zarządzania Kościołem. Znacznie mniej uwagi poświęcono politycznej aktywności Grzegorza, a zwłaszcza jego kontaktom z cesarstwem. Temat, którym zajęła się Teresa Wolińska obejmuje relacje papieżstwa z władzą cesarską w czasach Grzegorza Wielkiego. Całościowe opracowanie tego zagadnienia rzadko było podejmowane przez historyków zarówno w literaturze naukowej polskiej, jak i zagranicznej. Książka Teresy Wolińskiej jest więc niemałym osiągnięciem naukowym z zakresu bizantynologii i historii papieżstwa. Pozwala nam bowiem lepiej zrozumieć procesy historyczne w 2. poł. VI i na początku VII wieku, zachodzące w stosunkach Cesarstwa Bizantyńskiego z Italią w czasie, gdy rodziła się Europa średniowieczna. Jest to więc pozycja godna polecenia. Jej układ jest logiczny i przejrzysty, tematycznie dobrze zestawiony.

Ks. Henryk Dybski – St. Petersburg

Ks. Antoni ŻUREK, *Duszpasterz końca epoki patrystycznej. Tożsamość kapłana w świetle „De vita contemplativa” Juliana Pomeriusza, Tarnów 1998, Biblos, ss. 253.*

Z wielkim uznaniem i radością należy przyjąć studium ks. Antoniego Żurka przedstawiające duszpasterza końca epoki patrystycznej w świetle *De vita contemplativa* Juliana Pomeriusza. Obrany temat jest bardzo ambitnym ze względu na obfitą bazę źródłową, którą Autor doskonale wykorzystał, oraz wciąż aktualny, bo – jak podaje *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów* (34) – „życie i posługa kapłanów zawsze rozwija się w kontekście historycznym”.

Ks. A. Żurek dobrze nakreślił w swej rozprawie duszpasterza końca epoki patrystycznej, wizję kapłana i duszpasterza, ukazaną przez konkretnego autora. Uczynił to nie tylko w perspektywie patrystycznej (tego wymagał przy analizie dzieła niezbędny kontekst), lecz także historycznej i współczesnej. Tożsamość kapłana w świetle *De vita contemplativa* Juliana Pomeriusza przedstawił rzeczowo, opierając się ściśle na źródle, ale jednocześnie bardzo nowocześnie, wypuklając w tym zagadnieniu trzy istotne dla tożsamości kapłańskiej sfery odniesień: do wartości najwyższych, do wartości materialnych oraz do wspólnoty. Sfera odniesień do wartości najwyższych stanowi według Pomeriusza o istocie duchowości kapłańskiej. Życie czynne i kontemplacyjne to dwie fazy tej samej drogi urzeczywistniania doskonałości (rozdz. 2: istota duchowości kapłańskiej, s. 69-122). Słusznie stwierdza ks. A. Żurek, że Pomeriusza interesowała duchowość, której nie można ująć w ścisłe przepisy. Rozstrzygającym dla Pomeriusza było stanowisko Ewangelii, zgodnie z którą według wizji

pisarza chrześcijańskiego pełnienie obowiązków duszpasterskich nie przekreśla możliwości „uwolnienia się od zajęć światowych”. Wymaga ono jedynie wewnętrznej dyspozycji, a nie uzależnienia od zewnętrznych okoliczności. Wspólnota, zdaniem autora *De vita contemplativa*, dawała duchownym możliwość poświęcenia się sprawom Bożym i własnej doskonałości, ponieważ mieli oni utrzymanie ze środków kościelnych (rozdz. 3, s. 123-171). Kapłan jest nie tylko nauczycielem, ale przede wszystkim świadkiem potwierdzającym własnym życiem głoszone prawdy. Zadania duszpasterskie według *De vita contemplativa* polegały przede wszystkim na dawaniu wzoru, na nauczaniu i na terapeutycznym podejściu do wiernych, zwłaszcza słabych moralnie (rozdz. 4, s. 172-217). Zasadnicze rozdziały 2-4 poprzedza ks. A. Żurek rozdziałem jakby wstępnym (rozdz. 1), w którym ukazuje sylwetkę mało znanego, a przecież bardzo ważnego, jak to wynika z rozprawy habilitacyjnej, Juliana Pomeriusza, oraz jego traktat: *De vita contemplativa*, aby umożliwić lepsze odczytanie przesłania zawartego w omawianym dziele. Dlatego właśnie w świetle różnych źródeł przybliży dane biograficzne, a przede wszystkim formację duchowo-intelektualną Pomeriusza oraz jedność strukturalną dzieła i ustala jego adresatów. Ten rozdział jest niezbędny dla dalszych analiz skrupulatnie przeprowadzonych w następnych rozdziałach rozprawy.

Układ pracy jest zatem jasny, szczegółowo ujęty w punkty i podpunkty. Rzuca się to w oczy już przy spisie treści, a w tekście ciągłym stanowi znaczne ułatwienie dla czytelnika, dostarczając pomocy wobec bogactwa materiału zawartego w rozprawie. Rzetelnie potraktował Autor bazę źródłową. Referując teksty patrystyczne, starannie dokumentuje każdą swą wypowiedź tekstem źródłowym, wprowadzając do polskiego przekładu wyrażenia łacińskie i greckie. Uderza przejrzystość i jasność przekazu. Język pracy jest prosty, logiczny i zrozumiały. Racjonalna treść jest komunikatywna. Autor unika zbędnych słów, neologizmów i wyrażeń obcego pochodzenia, swobodnie porusza się w dużej ilości publikacji naukowych, ustosunkowuje się do nich krytycznie, skutecznie polemizuje z poglądami wielu wybitnych uczonych oraz przedkłada własne poglądy.

Praca ta posiada również nader praktyczną przydatność omawianych problemów, zwłaszcza odnośnie do tożsamości kapłańskiej, jak i kwestii związanych z pauperyzacją społeczeństwa.

Ks. Augustyn Eckmann – Lublin